

[REDACTED]

MINISTERIE VAN DEFENSIE

Militaire Inlichtingendienst

Postbus 20701
2500 ES 's-Gravenhage

Telefoon 070 - 3 18 81 88
Telefax 070 - 3 18 79 51

Aan:

- Zie verzendlijst

Uw brief	Uw kenmerk	Ons nummer	Datum
		DIS/94/095/1084	17 mei 1994

Onderwerp: Joegoslavië: recente ontwikkelingen
(nr 21/94)

1. Hierbij doe ik U toekomen een notitie over de recente ontwikkelingen in het voormalige Joegoslavië.
2. Zonder bijlage is deze brief ongerubriceerd.

Hoofd Militaire Inlichtingendienst
voor deze,
Hoofd Afdeling Inlichtingen

uld

[REDACTED]

Kolonel - KLu

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 3 18 66 34

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

[REDACTED]

VERZENDLIJST behorende bij brief MID nr. DIS/94/095/1084 d.d. 17 mei 1994

AAN:

Coördinator van de Inlichtingen- en Veiligheidsdiensten
(Secretaris Generaal Ministerie Algemene Zaken)

Hoofd Binnenlandse Veiligheidsdienst
t.a.v. Dhr. [REDACTED]

Ministerie van Buitenlandse Zaken
t.a.v. plv DGPZ

INTERN:

HMID
HACIV t.a.v. BCI
HAI
HMA
CIC
Archief

Bijlagen
één (1)

Bezoekadres
Kalvermarkt 28
's-Gravenhage

Doorkiesnummer
070 - 3 18 66 34

Verzoeken bij beantwoording datum, nummer en onderwerp te vermelden

[REDACTED]

ONTWIKKELINGEN IN DE VOORMALIGE JOEGOSLAVISCHE FEDERATIE

21/94

(Afgesloten 171000 MEI 1994)

Bosnië-Herzegovina

De Bosnische Moslims en Kroaten hebben bekend gemaakt overeenstemming te hebben bereikt over de gebieden die zij opeisen voor de door hen te vormen Federatie. Zij maken aanspraak op alle regio's van Bosnië-Herzegovina waarin Moslims of Kroaten volgens de volkstelling van 1991 de meerderheid vormden. Dit zou neerkomen op 58% van het huidige Bosnische grondgebied. Ook over andere vraagstukken met betrekking tot de Federatie zou overeenstemming zijn bereikt. Zo is aangekondigd dat de eerste president van de Federatie een Kroaat zal zijn, vermoedelijk de huidige politieke leider van de Bosnische Kroaten Zubak. De eerste premier zal een Moslim zijn. De Federatie zal bestaan uit acht kantons. Twee daarvan zullen worden gevormd in gebieden waar de Kroaten dominant zijn, en vier andere in Moslim-gebieden. De overige twee kantons zullen een gemengde bevolking bezitten. Eén daarvan zal worden gevormd rond de hoofdstad van Herzegovina, Mostar, dat (tot dusverre) door beide partijen werd opgeëist.

Deze aankondiging is opmerkelijk, omdat tot op heden nauwelijks vooruitgang was gemeld in de onderhandelingen over de Federatie. De nationaliteit van de toekomstige president, het verloop van de kantongrenzen en de status van Mostar vormen daarbij grote obstakels. De trage vooruitgang in de besprekingen hield, zoals reeds eerder gemeld, voornamelijk verband met het onderlinge wantrouwen en de tegenstrijdige doelstellingen van beide partijen. Vermoedelijk is de overeenstemming met name tot stand gekomen onder internationale diplomatieke druk.

De VS, Rusland en de EU hebben een gezamenlijk vredesinitiatief gepresenteerd voor Bosnië-Herzegovina. Het gaat uit van een staakt-het-vuren van vier maanden, waarin onderhandelingen moeten worden gehouden over een vredesregeling. Volgens het betreffende voorstel zouden de Serviërs in zo'n regeling de beschikking moeten krijgen over 49% van het Bosnische grondgebied, en de Federatie van Moslims en Kroaten 51%. Inmiddels hebben de Serviërs en de Bosnische (Moslim-)regering afwijzend gereageerd op dit initiatief. Beide partijen zijn de mening toegedaan dat aan de ander een te groot deel van het Bosnische grondgebied wordt toegedacht. Bovendien bestaat onenigheid over de duur van het eventuele staakt-het-vuren. De Serviërs, die vrezen over onvoldoende infanterie te beschikken om het door hen gedomineerde gebied effectief te kunnen verdedigen, hebben zich uitgesproken voor een niet in tijd beperkt bestand. De Bosnische regering stelt echter dat de Serviërs daardoor gelegenheid zou worden geboden om hun greep op de door hen veroverde gebieden te consolideren zonder dat sprake zou zijn van een sterke (tijds)druk om de door haar gewenste territoriale concessies te doen.

In Brcko is vorige week het Bosnisch-Servische parlement bijeen gekomen om de in de komende weken te volgen koers te bepalen. Volgens een officieel communiqué maken de Bosnische Serviërs aanspraak op 64% van Bosnië-Herzegovina. Gezien het feit dat de Serviërs nu ongeveer 70% van het Bosnische gebied beheersen, zou dit

[REDACTED]

inhouden dat zij bereid zijn tot territoriale concessies aan hun tegenstanders, maar niet in de door dezen of door de internationale gemeenschap geëiste mate. Overigens werd bij het begin van de parlementszitting tevens aangegeven dat niet alleen de omvang van het gebied, maar ook criteria als de verdeling van de natuurlijke rijkdommen in aanmerking moeten worden genomen. In ieder geval hebben de Serviërs aangegeven dat de zogenaamde Posavina-corridor voor hen van vitaal belang is.

Bij de opstelling van de Moslims speelt een hoofdrol het feit, dat de uitrusting van de Bosnische strijdkrachten de laatste tijd aanzienlijk is verbeterd. Mede door de toegenomen gevechtservaring van de Bosnische troepen en doordat als gevolg van de overeenkomsten met de Kroaten eenheden zijn vrijgemaakt voor inzet tegen de Serviërs, meent de Bosnische regering laatstgenoemden onder grotere militaire druk te kunnen zetten en in voorkomend geval zelfs gebieden te kunnen heroveren. Tegen deze achtergrond is het momenteel niet in hun belang in te stemmen met een staakt-het-vuren voor onbepaalde tijd. Hoewel geen van beide partijen er belang bij heeft verantwoordelijk te worden gesteld voor het mislukken van de internationale bemiddelingspoging, zijn de kansen op een doorbraak in het overleg, gezien de stellingnames van de Moslims en Serviërs, uiterst klein.

De Iranese minister van Buitenlandse Zaken Velayati heeft onlangs een ontmoeting gehad met de Bosnische president Izetbegovic. Naar verluidt heeft hij Izetbegovic bij die gelegenheid 1 miljoen US dollar geschonken, alsmede 10.000 ton olie. Velayati onderstreepte dat Iran reeds geruime tijd heeft aangeboden 10.000 man bij te dragen aan UNPROFOR. Vermoedelijk blijft dit aanbod van Velayati onaanvaardbaar voor de Veiligheidsraad, ondanks het tekort aan troepen waarmee UNPROFOR nog steeds te kampen heeft.

Woordvoerders van UNPROFOR hebben gesteld dat de Serviërs de bestandsakkoorden met betrekking tot Gorazde schenden. Zo zouden zich nog steeds 100 tot 150 politie-functionarissen binnen 3 km van het centrum van de stad bevinden; het vermoeden bestaat dat dit in de praktijk militairen zijn die een politie-uniform dragen. Bovendien zouden zich binnen de 20km-zone nog steeds Servische zware wapens bevinden. Ook op andere plaatsen blijft sprake van spanningen. Zo hebben, eveneens volgens VN-verklaringen, Moslim-eenheden troepen en artillerie overgebracht naar de berg Igman ten zuidwesten van de hoofdstad. Enkele maanden geleden hebben de Serviërs en de Moslims zware strijd geleverd om het bezit van deze berg, van waaruit woonwijken van de stad kunnen worden beschoten. Elders in Bosnië-Herzegovina is sprake van wederzijdse beschietingen tussen Serviërs en Moslims, zoals bij Vares, Kladanj en Olovo. Ook naar Bihac, in het uiterste westen van Bosnië-Herzegovina, worden zware wapens overgebracht. Volgens VN-verklaringen dragen beide partijen verantwoordelijkheid voor incidenten.

Serviërs en Moslims beschuldigen elkaar ook van offensieve acties bij Brcko. Op grond daarvan wordt in sommige diplomatieke kringen gesuggereerd ook Brcko tot "veilig gebied" uit te roepen. Zoals reeds eerder gemeld, hebben alle drie de strijdende partijen strategische, en deels onverenigbare, belangen in de omgeving van Brcko. Voor de Serviërs vormt dit gebied de enige verbinding tussen de door hen gedomineerde delen in het oosten en het westen van Bosnië-Herzegovina. Om die reden hebben de Kroaten er belang bij de corridor af te sluiten, omdat via deze verbinding ook de bevoorrading van de "Servische" delen van Kroatië plaatsvindt. De Moslims tenslotte streven naar toegang tot de rivier Sava; juist bij Brcko liggen de door hen gedomineerde gebieden het dichtst bij die rivier.

[REDACTED]

UNHCR, de VN-organisatie die belast is met humanitaire hulpverlening in Bosnië-Herzegovina, heeft aangegeven dat het reeds enige tijd een aantal functionarissen heeft teruggetrokken uit de door Bosnische Serviërs gedomineerde gebieden. Als reden werd de vrees opgegeven dat UNHCR-personeel wordt gegijzeld indien nieuwe NAVO-luchtaanvallen op Servische stellingen zouden dreigen. Zoals bekend waren functionarissen van onder meer UNHCR door Bosnisch-Servische eenheden ten tijde van de aanvallen op Gorazde vorige maand daadwerkelijk in gijzeling genomen. Door de stap van UNHCR dreigt de internationale hulpverlening aan de Bosnische bevolking, die de bestaansgrond vormt voor de aanwezigheid van UNPROFOR in Bosnië-Herzegovina, in gevaar te komen.

De Amerikaanse Senaat heeft in een met zeer kleine meerderheid aangenomen resolutie geëist dat het wapenembargo tegen de Bosnische regering eenzijdig door de VS wordt ingetrokken. Sommige senatoren stelden dat het internationale wapenembargo strijdig is met het, ook door de VN erkende, recht van het Bosnische volk op zelfverdediging. Anderen zien de resolutie als een mogelijkheid een grootschaliger Amerikaanse betrokkenheid bij het Bosnische conflict te voorkomen door de Moslims in de gelegenheid te stellen zichzelf effectiever te verdedigen. Zoals bekend dringen ook de Bosnische regering en de islamitische wereld reeds geruime tijd aan op intrekking van het wapenembargo tegen de Bosnische Moslims. Overigens wordt aangenomen dat president Clinton, indien deze resolutie ook door het Huis van Afgevaardigden wordt aanvaard, uitvoering ervan met een veto zal verhinderen. Eerder was, eveneens met één stem meerderheid, een door de Amerikaanse regering gesteunde resolutie aangenomen die Clinton aanspoort om internationale instemming te verwerven voor opheffing van het embargo door de Veiligheidsraad.

Kroatië

Het "Joegoslavische informatiebureau" in Zagreb, dat onlangs is opgericht als uitvloeisel van bilaterale overeenkomsten tussen "Joegoslavië" en Kroatië, heeft aangekondigd dat op korte termijn (vermoedelijk eind mei) nieuwe onderhandelingen zullen plaatsvinden over normalisering van de betrekkingen tussen beide landen. Als verwachte onderwerpen van besprekingen werden onder meer genoemd het herstel van (transport)verbindingen en de energievoorziening. Volgens de betreffende verklaring hecht de Kroatische regering groot belang aan de besprekingen, omdat normalisering van met name de economische betrekkingen een mogelijkheid zou bieden om de crisis in het land te bestrijden.

Overigens heeft de Kroatische regering in verband met deze aankondiging gezinspeeld op mogelijke sluiting van de wederzijdse "informatiebureaus". Aanleiding was het feit dat in de betreffende aankondiging geen sprake was van de "Servische gebieden in Kroatië", maar van de "Republiek van de Servische Krajina", de benaming die de Serviërs in Kroatië zelf hanteren. Deze uitlating onderstreept de grote gevoeligheden tussen beide landen, met name waar het de politieke toekomst van de Krajina betreft. De fundamentele meningsverschillen hierover kunnen het toenaderingsproces negatief blijven beïnvloeden.

Het Kroatische ministerie van Binnenlandse Zaken heeft bekendgemaakt een in Zagreb woonachtige etnische Serviër te hebben gearresteerd. Hij zou behoren tot een geheime groepering, opgezet door voormalige JNA-officieren, die zich tot doel zou hebben gesteld "de Kroatische onafhankelijkheid te ondergraven". Tevens wordt de betrokken persoon verdacht van spionage, vermoedelijk voor "Joegoslavië". Nadere details zijn niet bekend gemaakt. Er leven, ook buiten de Krajina, nog enkele tienduizenden Serviërs in Kroatië. Denkbaar is dat enkelen van hen

[REDACTED]

gerecruteerd zijn door "Joegoslavische" veiligheidsorganen. Anderzijds moet niet worden uitgesloten dat de Kroatische regering met dit soort aankondigingen wil onderstrepen dat in haar visie de "Servische dreiging" tegen Kroatië nog steeds bestaat, ondanks de gemelde toenadering tussen het land en "Joegoslavië".

Een van de belangrijkste Kroatische oppositiepartijen, de HND, heeft aangekondigd op korte termijn een motie van wantrouwen in te zullen dienen tegen minister van Defensie Susak. Hem wordt verweten dat hij de samenwerking tussen de Bosnische Moslims en Kroaten doorkruist en de strijd in die republiek wil voortzetten. De regeringspartij HDZ heeft op haar beurt moties van wantrouwen aangekondigd tegen de voorzitters van de beide kamers van het Kroatische parlement, die lid zijn van de HND. Deze controversen houden met name verband met de autoritaire regeringsstijl van president Tudjman. Als gevolg daarvan is enkele weken geleden een aantal prominente HDZ-leden, onder wie Lagerhuisvoorzitter Mesic en ex-premier Manolic, uit de partij getreden; zij hebben sindsdien de HND opgericht. Hun kritiek richtte zich ook toentertijd al op Susak, een prominent lid van de zogenaamde "Herzegovijnse lobby", die streeft naar een onafhankelijke Kroatische staat in Bosnië-Herzegovina, dan wel volledige aansluiting daarvan bij Kroatië. Volgens Mesic c.s. is de handhaving van Susak als minister onverenigbaar met de federatieakkoorden die Tudjman met de Bosnische Moslims heeft gesloten.

De populariteit van Tudjman en de HDZ lijken het afgelopen jaar, met name onder invloed van de economische crisis maar ook door het autocratische optreden van de president afgenomen. Een eventuele kabinetscrisis zou kunnen leiden tot vervoegde verkiezingen en het doorbreken van het feitelijke machtsmonopolie van de HDZ. Onduidelijk is echter hoeveel parlementariërs sympathiseren met de HND en bereid zullen zijn de motie van wantrouwen tegen Susak te steunen.

De minister van Buitenlandse Zaken van de Krajina, Babic, heeft het initiatief genomen om de "Regionale Adviesraad" van het Dalmatisch kustgebied te herstellen. Deze raad bestond ten tijde van de oude Joegoslavische Federatie en had slechts beperkte bevoegdheden, maar gaf de bewoners van Dalmatië de gelegenheid hun stem te laten horen in kwesties die hen betroffen. Het voorstel van Babic is inmiddels sterk bekritiseerd door president Martic en de Servische media. Daar aan ligt vermoedelijk de vrees ten grondslag dat Babic vooral beoogt de regionale verschillen in de Krajina aan te wakkeren. Babic is zelf afkomstig uit Dalmatië en geniet met name daar grote populariteit. De machtsbasis van Martic en zijn voorganger, Hadzic, is daarentegen met name gesitueerd in Slavonië, het oostelijke deel van Kroatië.

Servië/Montenegro

Leden van de gematigde oppositie in Servië, onder wie de leider van de Democratische partij Kostunica, hebben gesteld dat "Joegoslavië" militair moet interverneren in Bosnië-Herzegovina indien de Posavina-corridor zou worden bedreigd. Deze uitspraak geeft aan dat ook in "Joegoslavië" het gebruik van de corridor door de Bosnische Serviërs van vitaal belang wordt geacht. Dit onderstreept verder dat de gematigde oppositie tegen het socialistische bewind zich niet keert tegen het nationalisme van Milosevic c.s.

Conclusie/vooruitzicht

De Bosnische Moslims hebben aangekondigd met de Kroaten overeenstemming te hebben bereikt over vraagstukken met betrekking tot de vorming van een gezamenlijke

~~_____~~

Federatie. Deze zou in hun visie bijna 60% van het Bosnische grondgebied moeten omvatten. De Serviërs hebben echter aangekondigd slechts bereid te zijn enkele procenten van het momenteel door hen gedomineerde gebied ($\pm 70\%$ van de republiek) af te staan aan hun tegenstanders. Het is echter twijfelachtig of het genoemde akkoord ook daadwerkelijk de basis zal leggen voor een levensvatbare Federatie tussen Bosnische Kroaten en Moslims. Dit geldt zeker zo lang de territoriale kwesties met de Serviërs onopgelost blijven.

Op grond van hun onverenigbaar lijkende aanspraken hebben zowel de Serviërs als de Moslims een internationaal bemiddelingsvoorstel afgewezen, omdat dit uitgaat van een verdeling van 49% voor de Serviërs en 51% voor de Federatie. Bovendien willen de Serviërs een onmiddellijk, en niet in tijd beperkt, staakt-het-vuren, terwijl de Moslims de door de internationale gemeenschap voorgestelde termijn van vier maanden al te lang achten. De Bosnische regering denkt de Serviërs onder grotere militaire druk te kunnen zetten en in voorkomend geval zelfs gebieden te kunnen heroveren. Hoewel geen van beide partijen er belang bij heeft verantwoordelijk te worden gesteld voor het mislukken van de internationale bemiddelingspoging, zijn de kansen op een doorbraak in het overleg uiterst klein.

De binnenlands-politieke situatie in Kroatië is gespannen, nu een motie van wantrouwen dreigt tegen minister van Defensie Susak. Hoewel onduidelijk is hoeveel steun deze motie zal krijgen, is denkbaar dat zij zal leiden tot de val van de huidige regering en tot vervroegde verkiezingen. Deze zouden de machtsbasis van president Tudjman en diens regeringspartij HDZ aanzienlijk kunnen aantasten.

Ondanks voorzichtige toenadering tussen "Joegoslavië" en Kroatië, met name op economisch terrein, blijft het wantrouwen tussen beide staten groot, met name omdat beide partijen fundamenteel van mening blijven verschillen over de politieke toekomst van de Krajina.